

Nr 87

Av herr Nilsson i Gävle m. fl., om tillskapande av ett allmänägt bostadsbyggnadsföretag.

(Lika lydande med motion nr 64 i Första kammaren)

Som byggherrar svarar de allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagen för 60 procent av nybyggandet. Av de nybyggda bostäderna är över 90 procent statsbelånade. Men när det gäller själva produktionen av bostäder är det de privata byggföretagen som dominerar stort. De ombesörjer 80—85 procent av nyproduktionen, medan i huvudsak de fackliga produktionsföretagen svarar för resten.

Medan alltså staten huvudsakligen släpper till pengarna till bostadsbyggandet, så är det de privata byggmästarna som tar hem vinsten. Detta senare är i ännu större utsträckning fallet när det gäller byggmaterialindustrin, där staten äntligen fått ett första insteg genom köpet av Durox.

Det finns anledning att noga uppmärksamma den utveckling som för närvarande är i gång inom den privata byggnadsindustrin. Det kännetecknande för denna har hittills varit och är fortfarande uppsplittringen på massan av små företagsenheter. Men på senaste tiden har förmärkts en snabb omsvängning mot större enheter genom fusioner och uppköp. Dels har flera byggmästare slagit sig ihop om olika byggprojekt och dels har stora byggföretag köpts upp av förvaltningsbolag, ägda av bankerna. Den slutsats man kan dra av detta är att storbankerna är i gång med en offensiv för att få större inflytande över byggnadsindustrin, anande de vinster som där kan vinnas i samband med ett förväntat upphävande av hyresregleringen.

Bankernas penningresurser har i samarbete med storbyggmästarna också i ökad utsträckning använts för att köpa upp stora markområden kring de tätorter där bostadsnöden är stor för att därmed tvinga kommunerna att överlåta en större byggnadskvot — särskilt den vinstgivande lyxvilleproduktionen — till det privata byggkapitalet. Bankerna strävar också medvetet efter att ta hand om den maskin- och transportapparat som betjänar byggnadsindustrin.

Denna utveckling står i motsättning till en social bostadspolitik och principen om att det allmänna genom sin mark- och byggpolitik skall förhindra tomt- och hyresjobberi.

I det industriella bostadsbyggande som det nu är nödvändigt att få i gång är det viktigt att få till stånd stora företagsenheter med totalprojektering

Bihang till riksdagens protokoll 1967. 4 saml. Nr 87—92

och totalentreprenad och helst med tillgång till egen elementproduktion. Samhället, som ekonomiskt satsar så mycket i bostadsbyggandet, måste här gå i spetsen och inte överlåta initiativet till det privata vinstintresset.

Dessa synpunkter låg bakom kravet från Byggnadsarbetareförbundets kongress 1964 om startandet av ett stort allmänägt byggföretag, som skulle kunna svara för en produktion av 10 000—15 000 bostäder per år och dessutom ha tillgång till egen elementtillverkning.

Med undantag av en kommunistisk motion i riksdagen samma år har denna fråga inte förts vidare. Det tillsattes visserligen 1964 en utredning angående byggnadsbranschens industrialisering, men direktiven för denna gick inte huvudsakligen ut på skapandet av ett statligt byggföretag. Det är en förutsättningslös utredning om möjligheterna till industrialisering i allmänhet. Utredningen har suttit i två år, och man vet inte hur långt den ytterligare kan dra ut på tiden. I kampen mot bostadsnöden och privatkapitalets snabbhet i fråga om att utnyttja denna för sina intressen kommer staten på efterkälken och förlorar dyrbar tid.

Det borde vara uppenbart för alla hur mycket som står att vinna genom ett stort allmänägt byggföretag.

Med utnyttjande av en förnuftig och planmässig mark- och stadsplaneolitik skulle man kunna bygga och sanera i stora serier.

Därmed skulle vinnas att man kunde centralisera arkitekt- och projekteringsarbetet. Man skulle kunna få en gemensam upphandling. Man skulle bättre utnyttja och förbilliga den nu dyrbara transportapparaten. Man skulle få ett bättre utnyttjande av maskiner och arbetskraft och en jämnare sysselsättning. Kapitalanskaffning och krediter skulle förenklas. Man skulle till båtnad för de bostadsbehövande få en snabbare produktion med industriella metoder och undanröjande av många byråkratiska hinder. I samarbete med den statliga och kommunala regionplaneringen och markanskaffningen skulle man kunna sätta in produktionen på de ömmaste punkterna.

En mycket viktig faktor i ett sådant allmänägt företag vore att det där kunde garanteras ett fackligt inflytande. Framgången för de existerande fackliga och kommunala produktionsföretagen visar vad som finns att vinna på detta.

Att privatkapitalet kommer att opponera sig mot ett sådant projekt förvånar inte. Det visade den uppståndelse som Byggnadsarbetareförbundets förslag väckte 1964. Men det är typiskt att man på de håll, där man opponerade sig mest, i och för sig inte är motståndare till storföretagsamhet, bara denna dirigeras av de privata storbankerna. Man accepterar ett storföretag som Skånska cementgjuteriet, dirigerat av Ernst Wehtje och Skandinaviska banken, men vänder sig mot att det allmänna med inflytande från de anställda skapar egna företag av liknande dimensioner. Storfinansens väl får inte gå före samhällets.

Ett storföretag av det slag som vi här föreslår måste framför allt fylla

